

Læknar undir Jökli á síðustu öld

Kristófer Porleifsson
formaður öldungadeildar

kristofer@simnet.is

Ólafsvíkurlæknishérað var stofnað með lögum nr. 24 sem samþykkt voru af Alþingi 13. október 1899 og náði yfir utanvert Snæfellsnes, eða 5 sveitarfélög: Staðarsveit, Breiðuvíkurbhrepp, Neshrepp utan Ennis, Ólafsvíkurbhrepp og Fróðárbhrepp. Þann 11. júní 1994 sameinuðust sveitarfélög héraðsins í eitt sveitarfélag, Snæfellsbæ. Áður hafði héraðið verið hluti af stærra læknishéraði sem einnig náði yfir Stykkishólms-hérað, alla Snæfellsnes- og Hnappadals-sýslu frá Hítará í suðri og Skógarströnd í norðri, einnig yfir Flateyjarhrepp. Á þeim tíma sat aðeins læknir í Stykkishólmi, en enginn læknir á utanverðu Snæfellsnesi.

Ólafsvíkurbhrepp var erfitt yfirferðar, sérlega um vetur, vegna lélegra samgangna. Læknirinn sat í Ólafsvík. Til að komast út á Hellissand eða Neshrepp utan Ennis þurfti að keyra fjöruna undir Ólafsvíkurenni og var þar ekki fært nema á háfjöru og því þurfti að gæta sjávarfalla. Oft stóð tæpt með menn og bíla. Árið 1963 kom vegur um Ólafsvíkurenni sem var alla tíð hættulegur vegna grjóthruns og snjóflóða. Loks var lagður uppbyggður vegur undir Ólafsvíkurenni árið 1963 sem reynst hefur vel og verið hættulaus. Ekki var fært frá Ólafsvík austur um norðanvert nesið nema að Búlandshöfða, en vegur kom um Búlandshöfða 1984 og var þá loks komin tenging að norðanverðu og vegasamband við Grundarfjörð og Stykkishólmi.

Halldór Steinsen læknir

Þannig voru fram yfir miðja síðustu öld hlutar læknishéraðsins einangraðir hvor frá öðrum. Þurftu læknar þá ýmist að ferðast á hestum eða fótgangandi þar sem ekki voru bílvegir.

Fyrsti læknir Ólafsvíkurbhrepps var Halldór Steinsson (Steinsen) sem sat í tæp 35 ár, frá 1900-1934. Halldór var alþingismaður Snæfellinga frá 1911-1933 að undanskildum árunum 1913 til 1916. Halldór var virðulegur embættismaður, ávallt vel klæddur í síðum svörtum frakka með hatt á höfði og með staf. Vegna þingmennskunnar var Halldór oft löngum tímum burtu úr héraði. Á árabílinu 1934 til 1944 sátu þrjú læknar héraðið. Síðastur Sæbjörn Magnússon sem andaðist 6. febrúar 1944. Haustið 1944 varð Arngrímur Björnsson héraðslæknir og gegndi starfinu fram yfir sjötugt, eða til 1971.

Arngrímur Björnsson var fæddur 5. september árið 1900 á Lóni í Kelduhverfi. Hann útskrifaðist cand.med. frá Háskóla Íslands í febrúar 1932. Eftir kandidateksáttar á Landspítala leysti hann af í hinum ýmsu læknishéruðum þar til hann var skipaður héraðslæknir í Flateyjarhéraði frá nóvember 1934 til desember 1942. Þá fékk hann Ögurbhrepp við Djúp og var þar frá janúar 1943 til september 1944 að hann fékk Ólafsvíkurbhrepp.

Í Flatey varð Arngrímur sjálfur að leigja sér íbúðarhúsnæði og húsnæði fyrir lækningastofu og apótek. Héraðið var erfitt og

Arngrímur Björnsson læknir

mikið um erfiðar sjóferðir í sjúkravítjanir út í aðrar Breiðafjarðareyjar, en á þessum tíma var búíð í mörgum eyjanna. Starfið var erfitt og afkoman léleg. Í Ögurbhreppi fylgdu á hinn bóginn meðal annars húsnæði á vegum ríkisins til búsetu og fyrir lækningastofu og apótek.

Þegar Arngrímur kom með fjölskylduna, konu og tvo syni, til Ólafsvíkur beið hans hvorki íbúðarhúsnæði né húsnæði fyrir lækningastofu og apótek. Töldu sveitarstjórnarmenn að læknirinn ætti sjálfur að finna sér húsnæði enda litu heimamenn svo á að læknirinn væri hátekjumaður. Hann keypti síðan hús Sæbjarnar Magnússonar af ekkju hans og bjó í því þar til hann byggði sitt eigið húsnæði.

Stjórn Öldungadeildar

Kristófer Porleifsson formaður
Jóhannes M. Gunnarsson ritari
Guðmundur Viggósson gjaldkeri
Halldóra Ólafsdóttir
Margrét Georgsdóttir

Öldungaráð

Hörður Alfreðsson
Magnús B. Einarson
Reynir Þorsteinsson
Snorri Ingimarsson
Pórarinn E. Sveinsson

Umsjón síðu

Magnús Jóhannsson

Ólafsvík.

Vegur kom fyrst yfir Fróðárheiði 1930 sem var afar torfær fram yfir 1950 að hann var lagfærður. Útnesvegur fyrir Jökul varð fyrst almennilega úkufær upp úr 1950.

Arngrímur fékk kuldalegar móttökur þegar hann tók við héraðinu, en ávann sér fljótt traust og viðingu fólksins. Mörgum fannst sérkennilegt að sjá þennan lágvaxna lækni, sem klæddur var að sveitamanna sið þegar hann kom fyrst til starfa, í háum ullarleistum klæddum yfir buxurnar upp undir hné. Hann leit ekki út eins og virðulegur embættismaður eins og Halldór Steinsen.

Öll árin fór Arngrímur sjaldan úr héraði og ef hann fór burtu í einhvern tíma þurfti hann sjálfur að útvega sér afleysingu og borga fyrir. Í mörg erfið ferðalög fór hann á hestum og fótgangandi, til dæmis yfir Fróðárheiði til að bjarga ljósmóðurinni í Staðarsveit sem var að blæða út eftir fósturlát.

Arngrímur þótti skemmtilegur og hlýr, en hann gat verið hvatvís og afar orðheppinn. Hann var vel hagamæltur og unnandi klassískrar tónlistar. Hann hafði mikinn bílaáhuga og átti til að setjast upp í nýja bíla hjá Ólsurum og reynslukeyra þá án formlegs leyfis.

Arngrímur var þrotinn að kröftum þegar hann lét af störfum rúmlega sjötugur, enda ekki auðvelt fyrir aldraðan og heilsuveilan lækni að vera stöðugt á vakt og eiga von á að vera vakinn upp um nætur enda Ólafsvík á þeim tíma stór verstöð með fjölda farandverkamanna. Oft var þá í landlegum mikil drykkja og slagsmál og

Í Flatey, Arngrímur og séra Sigurður Haukdal.

þufti lækinn þá oft að gera að sárum manna.

Arngrími fannst þeir útnesjamenn Ólsarar og Sandarar oft æði fyrirferðarmiklir og róstudusamir, en engu að síður hjartahlýir, samhentir og hjálpsamir.

Ólsarar og Sandarar kunnu vel að meta Arngrím og hans störf. Við starfslok var honum haldið mikið kveðjuhóf og íbúar héraðsins leystu hann út með nýrri Volvo-bifreið.

Arngrímur lést þann 12. janúar 1972. Hann var jarðsettur frá Ólafsvíkurkirkju að viðstöddu fjölmenni.

Í minningargrein Stefáns Sigurkarlssonar lyfsala í Stykkishólmi segir: „Í fyrsta skipti, sem ég sá Arngrím Björnsson lækni lá hann hálfur undir „Ástin Gipsí“ jeppa,

sem hann átti þá, og þegar hann skreið undan bíl sínum krímóttur í framan með tól sín og hóf að útlista fyrir mér leyndardóma bílafræðinnar, kom mér í hug vísan alkunna „Löngum var ég lækni minn, lögfræðingur, prestur“ og víst er um það að Arngrímur mátti oft taka til hendi á fleiri sviðum en í sérgrein sinni. Til að mynda setti hann oft saman laglegar bögur, og lét sig ekki muna um að gera lag við, ef á þurfti að halda, enda maðurinn frábærlega tónvís, svo sem hann átti kyn til.“

Heimildir

Læknatal annað bindi 1970
Morgunblaðið 20. janúar 1972
Tíminn 20. janúar 1972